

Acord Ciutadà
per una
Barcelona
Inclusiva

Model col·laboratiu per garantir el dret a l'alimentació adequada a la ciutat de Barcelona

Projecte Tractor
Barcelona Garantia Social
Garantir la cobertura
de les necessitats essencials

Promou:

Document elaborat pel Grup d'Impuls
i Seguiment del Projecte Tractor
Barcelona Garantia Social, en el marc
de l'Acord Ciutadà per una Barcelona
Inclusiva.

Juliol 2017

Índex

Introducció	4
Estratègies actuals a la ciutat per garantir el dret a l'alimentació adequada.	7
L'impacte de la crisi en l'alimentació saludable	12
Criteris per avançar en la garantia del dret a l'alimentació adequada	14
Propostes per avançar en la garantia del dret a l'alimentació adequada	24
Persones entrevistades	31
Entitats, institucions i organitzacions membres del Grup d'Impuls i Seguiment del Projecte Tractor Barcelona Garantia Social	32
Documents de referència	34

Introducció

Aquest document és el resultat del treball del Grup d'Impuls i Seguiment del Projecte Tractor Barcelona Garantia Social,¹ un espai impulsat per l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, per promoure el treball en xarxa i la coproducció entre els principals agents de la ciutat que actuen perquè qualsevol família o persona individual tingui garantides les seves necessitats més elementals o bàsiques de forma autònoma.

El principal objectiu és **garantir** a les persones o famílies de la ciutat la cobertura de les principals necessitats bàsiques o vitals en relació al **dret a l'alimentació i a tenir una temperatura adequada per al seu habitatge o accés als subministraments bàsics** amb criteris de dignitat.

Aquest treball ha estat elaborat basant-se en el testimoni de representants de diverses organitzacions socials i de l'Administració amb responsabilitats i/o experiència en l'àmbit alimentari a la ciutat de Barcelona, recollit a través de 16 entrevistes en profunditat,² i ha estat treballat i contrastat en el marc de la conferència "Garantir la cobertura de les necessitats essencials", que va tenir lloc el 30 de maig de 2017 i a la qual va assistir personal tècnic, di-

1. *Vegeu les entitats, institucions i organitzacions membres del Grup d'Impuls i Seguiment a la pàgina 32.*

2. *A la pàgina 31 d'aquest document es detalla el llistat de persones entrevistades.*

rectiu i voluntari d'entitats socials i serveis municipals que treballen a Barcelona per garantir la cobertura de les necessitats essencials de les persones (172 assistents).

El document consta de quatre apartats. En primer lloc, s'exposen el conjunt d'estratègies que actualment existeixen a la ciutat per garantir el dret a l'alimentació; seguidament, es fa un èmfasi especial en l'impacte de la crisi en l'alimentació saludable; en tercer lloc, s'exposen les principals dimensions coincidents i criteris clau per avançar cap a aquest model de ciutat que garanteixi el dret a l'alimentació; i en quart terme, es recullen tot un seguit de propostes que cal impulsar. Finalment, en un annex s'enumera el conjunt de persones entrevistades i els documents de referència.

Estratègies actuals

a la ciutat per garantir el dret a l'alimentació adequada

En els darrers anys, no hi ha hagut a Barcelona (i a Catalunya) recursos universals de rendes per garantir la cobertura de les necessitats bàsiques de les persones. En vista d'això, s'ha intentat garantir el dret a l'alimentació amb recursos procedents de diferents fonts. El resultat és un mapa fragmentat, tant d'actors com d'ajuts i serveis que es proporcionen.

A la ciutat, en l'àmbit alimentari coexisteixen diferents tipus d'estratègies.

Principalment: la distribució i el consum d'aliments d'una forma regulada i vinculada a una intervenció social (a través de l'Ajuntament i les entitats socials).

Però al mateix temps també es duen a terme:

- Actuacions de caire comunitari, que sorgeixen de baix cap a dalt per abordar la cobertura de les necessitats bàsiques a partir de buscar els recursos propis que les persones poden tenir (horts urbans, menjadors col·lectius, etcètera) i en les quals també poden participar entitats del teixit associatiu i on l'Administració pot oferir suport o participar.
- Donacions de menjar al carrer (no regulades, sense control ni garanties de salut).

Els tipus de recursos per garantir el dret a l'alimentació són els següents:

1. **Monetaris** (entre els quals se n'assignen per a la compra d'aliments) **en formes diverses**:

- Transferències, xecs, efectiu.
- Targetes moneder:
 - Permeten normalitzar, ja que la persona pot anar a qualsevol establiment que vengui menjar.
 - Permeten fer una activitat complementària i educativa i, a la llarga, amb molts bons beneficis, com ara treballar la qüestió del menjar saludable. A més, ajuden a detectar altres necessitats.
 - Són molt més eficients de gestionar que els xecs.
 - S'ha arribat a acords amb establiments perquè facin descomptes per l'ús d'aquesta targeta.
- Beques de menjador.
- Pagament de rebuts o altres despeses (habitatge, salut, educació, etc.).
- Altres rendes i ajuts, com la renda mínima d'inserció, el fons extraordinari per a ajuts puntuals d'urgència social per a famílies amb menors de 0-16 anys (targeta moneder d'infància de 100 € al mes per fill/a durant un any per a alimentació i productes d'higiene), el fons per a dones amb família monoparental i dones amb prestació no contributiva (targeta moneder) i la targeta Barcelona Solidària per a famílies en situació d'urgència (targeta moneder per a la compra d'aliments en establiments en conveni amb l'Ajuntament).
- Majoritàriament s'aposta per una renda garantida de ciutadania.

2. Serveis i donacions de productes bàsics alimentaris en espècie:

- Sistema de repartiment a través dels centres de distribució d'aliments / agrupacions o d'entitats socials:
 - A les seus de les entitats (lots).
 - Als centres de distribució d'aliments / agrupacions (sistema de punts o altres).

Tipus d'aliments: sobretot secs (perquè han de ser duradors) però també frescs, congelats, cuinats, etcètera.

- Menjadors municipals o d'entitats (per a persones que no disposen d'habitatge o que necessiten sortir de casa).
- Àpats a domicili (per a gent gran i famílies que viuen en habitacions i no disposen de cuines).
- Àpats en companyia (per a gent gran sense recursos i per reduir la soledat de la gent gran).
- Esmorzars i berenars a pisos d'acollida, centres residencials i altres equipaments.

Origen dels productes o aliments en espècie:

- Pla d'ajuda alimentària de la UE: productes agraris que compra el Ministeri d'Agricultura a través del Fons Espanyol de Garantia Agrària (FEGA) i els distribueix a Creu Roja i el Banc dels Aliments, per posar-los a la disposició de persones vulnerables. Són només 14 tipus de productes d'alt poder nutritiu.
- Excedents alimentaris (secs, frescs, cuinats, congelats, etcètera). Segons l'Agència de Residus de Catalunya,² els

2. Agència de Residus de Catalunya (ARC) i Generalitat de Catalunya: "Un consum + responsable dels aliments" disponible a: <http://www20.gencat.cat/docs/arc/Home/LAgencia/Publicacions>

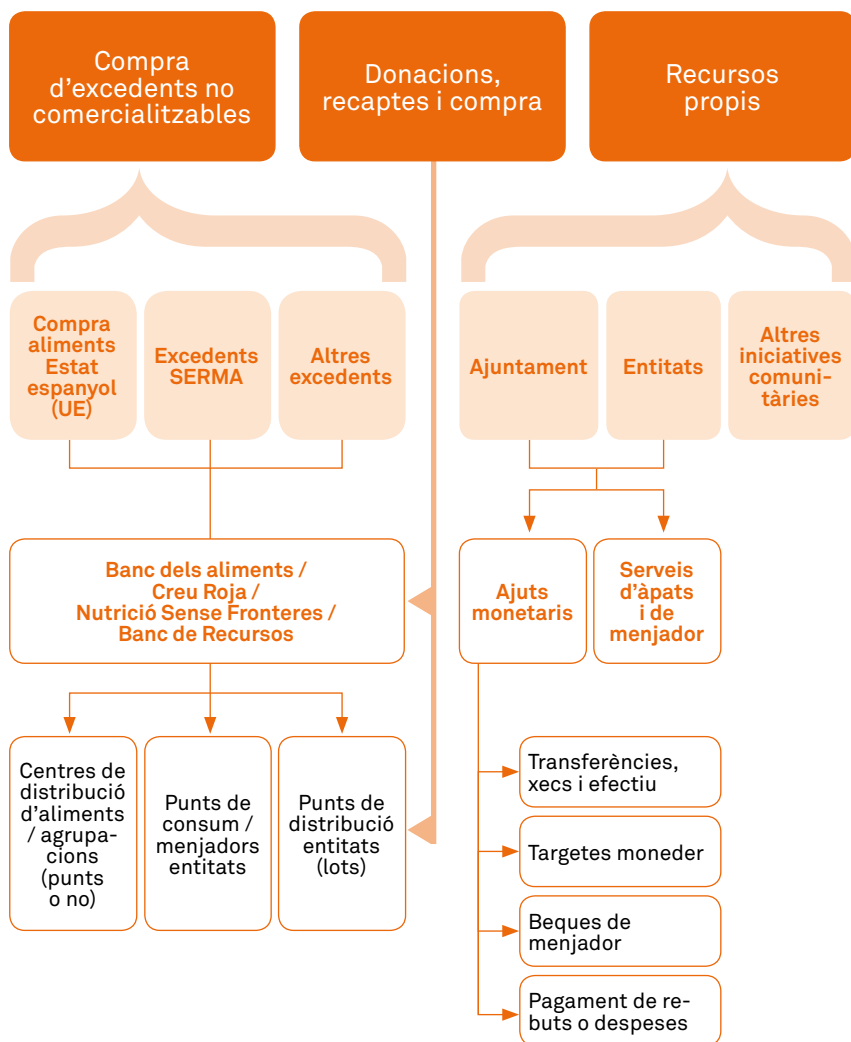
excedents són els aliments que es desaprofiten, tot i que encara tenen valor com a recurs nutritiu per a les persones i constitueixen el malbaratament alimentari. Concretament, són restes d'aliments preparats o cuinats menjables, restes del plat o retornades de les taules menjables (amb les pells, ossos, closques i altres parts no separables), menjar fet malbé, així com menjar en bon estat (envasat o no) que es poden trobar dins dels circuits de recollida selectiva de la FORM (Fracció Orgànica de Residus Municipals) i la recollida de la fracció RESTA³ que generen les llars, la restauració i la distribució al detall.

- Productes provinents del SERMA, programa d'excedents no comercialitzables de fruites i hortalisses de temporada retirades dels mercats.
- Una part important dels aliments que reparteixen les entitats de distribució provenen de la recuperació d'excedents d'empreses d'alimentació, cooperatives, minves de les cadenes de distribució o les que es produeixen a Mercabarna i també de donacions d'empreses, pagesos, etcètera.
- Compra i recollida d'aliments per distribuir (campanyes solidàries com el Gran Recapte, recol·lectes pròpies de les entitats, etcètera). Arriben uns productes concrets i sovint es reben en grans quantitats, que es canalitzen a través de les entitats, que els distribueixen als beneficiaris segons les seves finalitats d'acció social.
- Compres directes d'aliments realitzades per les entitats i finançades per donacions de les empreses no alimentàries o dels mateixos ciutadans, que contribueixen a donar regularitat i a completar la dieta dels productes que es distribueixen.

3. RESTA. "Fracció residual dels residus municipals, un cop efectuades les recollides selectives, i que encara pot contenir materials valoritzables".

Es proposa l'esquema següent per sintetitzar l'abordatge social per garantir el dret a l'alimentació actual a la ciutat:

Circuit actual per garantir el dret a l'alimentació a Barcelona:

L'impacte de la crisi

en l'alimentació saludable

- La problemàtica actual en l'alimentació de la població és més l'alimentació de qualitat que l'alimentació insuficient. Com a conseqüència de la crisi, s'ha observat una disminució del consum de productes frescos com la carn, el peix, les verdures i les fruites; i un augment del consum de llegums, així com d'aliments rics en greixos saturats, sucre i sal (Carrillo, 2016).
- A més a més, en els darrers anys s'ha incrementat el consum d'aliments altament calòrics, poc nutritius, però a un preu més assequible que l'alimentació saludable. És a dir, s'ha observat una disminució del consum d'aliments variats i un augment del menjar ràpid i fàcil. D'aquesta manera, es cobreixen les necessitats energètiques, però augmenten les deficiències de certs nutrients (Carrillo, 2016).
- La problemàtica de les persones en situació de vulnerabilitat és la manca de recursos per afrontar, d'una manera digna, totes les necessitats mínimes que tenen. L'alimentació, tot i que no és la de més importància en despesa econòmica, sí que requereix de recursos als quals aquestes persones han de fer front de manera precària.
- Destaca el percentatge de la població amb excés de pes i obesitat, que és superior entre les persones que es troben en situació de vulnerabilitat, especialment entre els menors de 15 anys (ESCA, 2015).
- Alhora, les persones en situació de vulnerabilitat tendeixen a adoptar un patró alimentari basat en aliments de baix cost, energèticament densos i poc nutritius (Càritas, 2016; Observatori de Vulnerabilitat de la Creu Roja a Catalunya, 2015).

- La crisi ha augmentat la dificultat de la planificació i la compra dels aliments entre les famílies.
- Alhora, també ha augmentat la inseguretat alimentària entre les llars més vulnerables, entesa com “la dificultat per tenir accés físic, social i econòmic permanent a una alimentació nutritiva, segura i saludable, de formes socialment acceptables, que satisfaci els seus requeriments nutricionals i preferències alimentàries, i així poder portar una vida activa i saludable” (FAO, 2017).
- A més, la distribució d'aliments dificulta la possibilitat de les famílies de seguir una dieta basada en els seus costums, cultura i creences, al mateix temps que es corre el risc que les famílies desaprenquin hàbits bàsics adquirits.

La pobresa s'ha fet més severa, més àmplia i s'hi donen respostes més fragmentades:

- La pobresa no és només alimentària: és a dir, les persones i famílies amb necessitats alimentàries també tenen dificultats per mantenir l'habitatge, el pagament de rebuts, la compra de productes bàsics no alimentaris, etcètera.
- S'ha fracturat la realitat social i s'hi dona resposta de manera separada. Les persones reben diferents recursos i els reben de diferents agents (ajuntament, entitats, etcètera).
- S'està derivant a persones o famílies a serveis i recursos als quals no han d'anar destinats: per exemple, derivar a menjadors socials a persones i famílies que disposen de cuines, però que per manca de recursos, potser no les tenen condicionades o els manquen recursos per cuinar, pagar els subministraments o comprar, o derivar a menjadors socials a persones i famílies per reduir-los la despesa alimentària (es calcula que un menjador social representa un estalvi d'aproximadament 200 €/mes per a una persona) i que aquesta quantitat la puguin dedicar al pagament d'altres despeses (lloguers, subministraments, etcètera).

Criteris

per avançar en la garantia del dret a l'alimentació adequada

Hi ha moltes dimensions coincidents entre el conjunt dels actors que interactuen, especialment entorn de la necessitat d'avançar en els **criteris clau** següents:

1. Diferenciar, conceptualment i estratègicament, excedent alimentari, malbaratament i política de reducció de la pobresa.

- Els excedents són fruit del desajust entre oferta i demanda dels mercats i de les polítiques de preus imperants. Així mateix, són conseqüència d'altres molts factors, com la mala o difícil previsió de la demanda a l'hora de planificar la producció, els desajustos entre capacitat productiva i capacitat distribuïdora, la disponibilitat d'infraestructures, etcètera. Una gestió econòmica eficient anirà destinada no tant sols a reduir la producció d'excedents, sinó, i molt especialment, a què no es produeixin.
- Constitueixen un malbaratament tots els béns que es destrueixen sense arribar a ser consumits. La destrucció d'aliments genera problemes ambientals i despeses en el tractament dels seus residus. Es considera positiva tota activitat encaminada a aprofitar el valor nutricional de tots els excedents alimentaris i evitar-ne la destrucció.
- La UE defineix la pobresa, entesa en sentit econòmic, com el conjunt de persones o llars que es troben en una situació igual o inferior al 60% de la renda mitjana d'un país concret. Per tant, s'associa directament a la desigualtat econòmica. La reducció

de la pobresa anirà lligada a una millor distribució de les rendes, o de la transferència de rendes a través de prestacions i serveis.

- Cal fonamentar les polítiques de reducció de la pobresa en l'atenció i el reforçament de la dignitat, l'autonomia i l'apoderament de les persones en situació de vulnerabilitat i risc d'exclusió.
- Cal canalitzar els excedents i les donacions cap al conjunt de serveis que permeten una atenció normalitzada: menjadors de residències, escoles, hospitals, àpats a domicili, etc.

2. Promoure la màxima normalització i inclusió.

- Cal avançar per garantir el dret a l'alimentació de forma digna i normalitzada.
- Cal promoure que les persones puguin comprar a la xarxa normalitzada (supermercats, mercats municipals i comerç de proximitat), és a dir, on vulguin.
- En una situació en què no existeix una renda bàsica de ciutadania que cobreixi les necessitats bàsiques de totes les persones, ni uns serveis universals que garanteixin uns drets socials de tota la població, es considera adient canalitzar els excedents alimentaris sobre la base d'una atenció que afavoreixi l'apoderament de les persones i famílies, a fi d'evitar el malbaratament dels excedents i una cobertura adequada de les necessitats alimentàries de persones i famílies vulnerables en procés d'exclusió social. En aquest sentit, Barcelona és un referent en l'organització de la distribució dels excedents alimentaris cap a entitats socials que integren la satisfacció d'aquesta necessitat bàsica en un projecte més ampli d'atenció social a les persones: menjadors de residències de gent gran, residències hospitalàries, berenars a centres, àpats en companyia, etcètera.
- Es considera desitjable i necessari, per a un procés d'autonomia personal i social, que el lliurament de lots d'alimentació a famílies per part d'algunes entitats o persones físiques es

substitueixi, en el futur més immediat possible, per una garantia d'ingressos mínims que permeti satisfer les necessitats bàsiques o, mentrestant, per targetes moneder o qualsevol altre instrument que permeti a la persona o la família adquirir els aliments de la mateixa manera que ho fan les persones i famílies amb suficiència econòmica.

- Es considera que cal avançar per fer que la distribució en espècie sigui cada vegada més reduïda i únicament per a situacions d'emergència i temporals, en la mesura que s'avanci cap a altres mesures socials que permetin a les persones en situació de pobresa i exclusió social satisfer les seves necessitats fonamentals.
- Cal promoure el dret a alimentar-se per un mateix (i no el dret a ser alimentat) i fomentar que les persones siguin autònomes i prenguin les seves pròpies decisions.
- Cal evitar el control social de les persones en situació de pobresa.

3. Donar respostes integrals i globals.

- Es veu l'alimentació com allò primordial que no pot faltar a ningú; en canvi, això no passa amb altres àmbits molt més importants, com l'habitatge. És molt més fàcil fer activitats filantròpiques amb l'alimentació perquè hi ha excedents, es malbarata el menjar i no li donem valor.
- Cal tenir en compte que, si el dret a l'habitatge estigués garantit, el dret a l'alimentació estaria molt més resolt, ja que es calcula que la despesa en alimentació de les famílies suposa només entre el 15 i el 18% dels seus ingressos.
- A les persones en situació de pobresa, tot els surt més car per les quantitats que han de comprar, per com s'han d'administrar, perquè se'ls exigeix molt més pels lloguers, per falta d'economies d'escala. Per a una persona que surt del carrer, llogar una habitació és molt més car que per a un estudiant, per exemple.

- Per aquest motiu, s'aposta per avançar cap a un model d'atenció integrador i per la compactació de les ajudes, és a dir, per tendir a no fraccionar les ajudes ni atendre de forma separada les diverses necessitats (habitatge, alimentació, productes no alimentaris, subministraments, etcètera).

4. Garantir la suficiència d'ingressos de la ciutadania.

- Cal promoure ajudes monetàries o polítiques d'ingressos mínims i complementar-les amb altres mesures ja comentades, fins a aconseguir el nivell que permeti a les persones viure amb les seves necessitats fonamentals cobertes. Cal establir-les en funció de les càrregues familiars, perquè les persones puguin viure dignament i comprar on vulguin.
 - És molt més barat i eficient donar diners i que la gent pugui comprar els aliments que vulgui, que fraccionar les ajudes i les respostes.
 - Es proposa, per exemple, agafar els paràmetres objectius que dona l'Agència de Salut Pública pel que fa a la despesa que implica l'alimentació per edats i, a partir d'aquests barems i dels ingressos, actuar i donar cobertura en funció de les necessitats que hi hagi.
 - Les ajudes econòmiques s'haurien de fer de manera automàtica establint una gradació en funció dels ingressos. S'haurien de gestionar des d'una oficina de gestió de prestacions.

5. Promoure l'autonomia i l'apoderament de les persones.

- Cal ajudar les persones i les famílies a sortir-se'n per si mateixes, mitjançant un acompanyament, programes de formació, un pla d'ocupació i un procés d'apoderament personal.

- Convé avançar cap a models no assistencialistes (és a dir, basats en el fet de només rebre) i incorporar a les persones usuàries o perceptores de recursos i escoltar la seva veu.
- Cal promoure projectes igualitaris i de reciprocitat:
 - on no es diferenciï entre persones riques i pobres,
 - on tothom doni i tothom rebi (reciprocitat),
 - solidaris i per compartir,
 - on es puguin crear llocs de treball per a col·lectius amb dificultats,
 - que siguin sostenibles, i
 - s'impulsin des de la comunitat.
- Cal articular la xarxa social, familiar i comunitària de les persones.
- Cal fomentar l'autoorganització, l'autogestió, la solidaritat, la corresponsabilitat i el suport mutu, per ajudar les persones a ajudar-se.
- Convé donar suport a iniciatives veïnals autogestionades que donen protagonisme a les persones ateses, les apoderen i les fan participar d'una forma inclusiva.
- S'afavoreix que les persones i les famílies que es vinculin a aquests projectes ho facin en qualitat de participants i que productors i consumidors participin directament en la presa de decisions.
Un exemple d'aquest plantejament seria la cuina comunitària del projecte "Més amb menys" de Roquetes.
- Cal garantir l'alimentació juntament amb el desenvolupament d'altres habilitats socials i individuals que fomenten l'autonomia i l'apoderament de les persones.
- Cal fomentar competències individuals i apropament de coneixement i de la formació adequada per elaborar dietes equilibrades i saludables.

- Es recomana un projecte impulsat a través de la col·laboració dels serveis socials, les entitats i el veïnat.
- Convé orientar que l'estalvi en alimentació de les persones que vagin als serveis:
 - l'inverteixin en un projecte de futur per sortir de la pobresa.
 - el retornin en diners o en hores d'acció voluntària com, per exemple, al restaurant La Trobada o "restaurant del temps" de Terrassa.
- Cal augmentar la participació activa de les persones usuàries dels serveis de menjador per transformar-los en un servei més d'abordatge integral.

6. Promoure un model que creï ocupació i inserció sociolaboral.

- El sector de l'alimentació podria ser un bon sector de creació d'ocupació per impulsar programes d'ocupació.
- Cal promoure un model que generi ocupació, perquè és la via per dignificar les persones i per garantir-ne l'autonomia.
- Convé que les persones que gestionin els projectes que es creïn siguin professionals sortits de programes de reinserció laboral; que les mateixes persones que estan en situació de pobresa puguin fer un pla de formació i treball dins d'aquests propis centres i que els centres es financin perquè la gent hi va a comprar.
- Cal impulsar projectes sostenibles que incorporin les persones al circuit de treball a través de la creació d'ocupació o programes de reinserció laboral.
- Cal que siguin projectes que vagin de la mà d'un programa d'acompanyament per a la inserció i d'una major atenció social i de més durada en el temps.
- Convé donar suport per a l'impuls de projectes d'autoocupació i comunitaris.

7. Garantir el dret a l'alimentació saludable i respectuosa amb el medi ambient.

- S'ha de garantir que tothom tingui l'oportunitat de menjar de manera saludable, una alimentació de prou qualitat que garanteixi que la persona es desenvolupa correctament a la societat.
- Tothom hauria de poder anar a comprar en els mateixos supermercats i evitar les desigualtats socials en l'accés a l'alimentació saludable.
- S'haurien d'eliminar els lots perquè no sempre estan equilibrats ni adaptats a les persones, sinó que depenen del treball de les entitats.
- Es podrien implantar descomptes en productes alimentaris que fomentin una alimentació saludable tant per a persones amb situacions de precarietat alimentària com per al conjunt de la població.
- En aquest sentit, els mercats tenen un paper clau, no només per la tipologia de productes que es venen (majoritàriament frescos), sinó perquè els aliments es manipulen davant del client i s'estableix una relació i un vincle venedor/a – client/a, que aconsella i educa en com cuinar els aliments o com conservar-los.
- Es poden fomentar hàbits saludables en la dieta mediterrània, al llarg de tots els cicles de vida, per prevenir les malalties associades a una alimentació inadequada.
- Convé promoure espais formatius, festes i tasts en espais lúdics, especialment als mercats i comerços de proximitat.
- Cal reforçar les economies locals i l'agricultura de proximitat.
- Cal satisfer les necessitats alimentàries mitjançant pràctiques de producció, distribució i consum que es basin en els principis de sostenibilitat, equitat i justícia ecològica i social.

8. Reduir el malbaratament alimentari.

- S'ha de treballar per reduir el malbaratament alimentari i de qualsevol tipus, a escala global i en l'origen més important: la producció d'excedents.
- Els excedents de supermercats es gestionen a través de les minves: microrecollides de proximitat de les entitats socials de l'entorn. S'aconsegueixen recuperar més de tres milions de quilos de minves a la província de Barcelona, que són canalitzades a entitats amb capacitat de distribuir-les de manera eficient i adequada, però donar sortida a aquests productes genera molta feina per a les entitats i exigeix una enorme coordinació.
- Cal buscar i impulsar alternatives, que avui ja són una realitat en diversos establiments alimentaris (per exemple, amb la reducció de preus a productes amb caducitat propera), perquè aquests productes puguin arribar al conjunt de la població, atès que així es contribueix a disminuir una part dels excedents i es redueix el malbaratament que es produeix en la cadena alimentària.
- També es proposa orientar els centres de distribució d'aliments cap a la reducció del malbaratament alimentari obrint-los al conjunt de la població amb mesures que impedeixin la comercialització dels productes alimentaris.
- Convé sensibilitzar la població sobre el malbaratament alimentari i les seves conseqüències a escala ambiental, comunitària i de salut, amb accions com la campanya "Remenja'mmm" i amb projectes de sensibilització i formació a les escoles. També convé promoure canvis en les pautes de consum.
- Cal idear altres projectes per donar sortida als excedents alimentaris a partir de la seva transformació en productes alimentaris de qualitat. Hi ha iniciatives que cal tenir en compte, com, per exemple:

- Wefood (Dinamarca), que ven a baix preu productes imperfectes o a punt de caducar i que reinverteix els seus beneficis en la pròpia entitat.⁴
- ANDES, Association Nationale de Développement des Épiceries Solidaires, una xarxa de botigues d'alimentació solidàries a França.⁵
- Aplicació mòbil “Too Good To Go” per donar sortida al menjar que llencen els restaurants. Implantat a Regne Unit, Alemanya, Noruega, Estats Units i França.
- Formació i Treball: comerç, reutilització de roba, formació i inserció laboral, etcètera.
- “Barcelona comparteix el menjar”, projecte per a l'aprofitament dels menús dels restaurants dels hotels de Nutrició Sense Fronteres.
- El Pont Alimentari de la Fundació Banc de Recursos i Rezero,⁶ que pretén incidir en la reducció del malbaratament a través d'una campanya d'educació ambiental basada en els valors de la solidaritat i l'aprofitament dels recursos naturals.
- Inditerres (cooperativa ecològica).
- Marca Im-perfect de l'associació d'Espigoladors, que elabora i comercialitza productes alimentaris d'alta qualitat a partir d'excedents o fruita i verdura lletja i imperfecta.
- La Nevera Solidària a l'Ateneu L'Harmonia de Sant Andreu, una eina per lluitar contra el malbaratament alimentari i un exemple pràctic d'aprofitament i de solidaritat.

4. <https://donate.danchurchaid.org/join-us/wefood>

5. <https://andes-france.com/>

6. <http://www.pontalimentari.org/>

- L'aplicació mòbil "Last Minute Market" basada en la notificació, per part dels subministradors alimentaris, a la població que disposa d'aquesta aplicació per evitar el malbaratament dels aliments.

9. Promoure el consum de proximitat.

- Cal garantir l'autonomia econòmica de les persones i les famílies perquè puguin comprar on vulguin segons les seves creences, cultura o religió, i utilitzin el comerç de proximitat, per exemple, anant a comprar als mercats municipals.
- D'aquesta manera es revitalitza el comerç dels territoris empobrits i s'afavoreix el mercat local, l'ocupació i la generació de vincles i teixit associatiu.
- Convé implicar els mercats, el petit comerç i l'economia solidària (per exemple, que puguin aplicar descomptes a les compres realitzades amb la targeta solidària).
- És necessari crear campanyes informatives i formatives sobre l'alimentació saludable per a tota la població des dels subministradors de proximitat.
- Cal fomentar hàbits saludables des dels mercats municipals com a punt neuràlgic, a partir de tallers de cuina, de formació en alimentació saludable des d'una vessant lúdica, o de l'apropament del producte fresc.
- Es poden subvencionar els preus dels productes dels mercats municipals per compres realitzades amb la targeta solidària.
- També cal fomentar el consum responsable des de les entitats socials i l'Administració pública.
- Convé promoure una mirada per barris, on la comunitat pugui desenvolupar projectes comunitaris que fomentin la inclusió de persones i famílies com a agents actius.
- Es poden crear grups de consum solidaris.

Propostes

per avançar en la garantia del dret a l'alimentació adequada

Les propostes es recullen a continuació d'acord amb dos criteris clau:

- 1. Dur a terme un abordatge integral, inclusiu i normalitzat del dret a l'alimentació, que promogui l'autonomia i l'apoderament de les persones.**
- 2. Fer front al malbaratament avançant en la reorientació de les polítiques d'aprofitament alimentari.**

1. Dur a terme un abordatge integral, inclusiu i normalitzat del dret a l'alimentació adequada, que promogui l'autonomia i l'apoderament de les persones.

1.1. Impulsar un treball en xarxa entre el conjunt de sectors implicats en l'alimentació a la ciutat.

- Promoure la comunicació, la confiança i la responsabilitat tant dels Serveis Socials, les entitats socials, la indústria alimentària, els supermercats i els mercats, com dels professionals de la salut.
- Per millorar el model seria molt positiva la col·laboració entre les diverses àrees de l'Administració, les taules d'alimentació locals, les persones beneficiàries, etcètera.
- Trobar un equilibri entre el benestar econòmic de la indústria alimentària i el benestar en termes de salut de la població.
- Promoure taules d'alimentació local que incloguin treball en xarxa i transversal entre tots els agents implicats: des de la indústria alimentària i els subministradors de proximitat fins als professionals sanitaris, passant per l'Administració i el teixit associatiu.

1.2. Promoure la transferència de rendes no condicionades i l'ús de la targeta solidària.

- Ajudar a fer que les persones disposin d'un mitjà de pagament que afavoreixi que segueixin comprant en els establiments habituals.
- Donar una resposta amb eficàcia i rapidesa.
- Fomentar la col·laboració i la implicació dels supermercats, així com dels mercats, comerç de proximitat i l'economia solidària, aplicant descomptes a les compres realitzades amb aquestes targetes.

- Aplicar més descomptes en els aliments que es considerin més saludables i imprescindibles per a una alimentació saludable i equilibrada, com el producte fresc (fruita, verdura, etcètera) o l'oli d'oliva. Es podria utilitzar un segell com l'AMED, que especifica els restaurants de cuina mediterrània.

1.3. Impulsar altres projectes de coproducció públicoprivats, que es duen a terme amb èxit.

- Elaboració d'una guia d'alimentació saludable com la de l'Agència de Salut Pública, destinada a les escoles.
- Campanya italiana "Adopta un avi per dinar", en què les escoles conviden avis amb pocs recursos alimentaris o que viuen sols a fer àpats en els menjadors escolars per garantir-los l'alimentació saludable i la companyia.
- Projecte d'incorporació social a través de l'agricultura ecològica a Navarra, que es basa en la reinserció social i econòmica de persones en exclusió social a partir del cultiu de productes ecològics destinats a l'autoconsum dels seus participants i, en segon lloc, a la seva comercialització.
- Ruta pel comerç local "Compra productes locals a la botiga del teu barri", a Córdoba.
- "Estima el menjar, odia els residus", al Regne Unit. Iniciativa per minimitzar els residus d'aliments de les llars a través d'esdeveniments comunitaris i tallers de compostatge comunitari.
- Projecte a França d'incorporació del 50% de productes ecològics, sostenibles i de proximitat a la restauració col·lectiva.
- La botiga social i solidària de comestibles a Lió (França). Consisteix en un sistema dual de preus: la clientela anomenada *beneficiària* (disposa de pocs recursos) compra productes a un preu més reduït degut a les compres de la "clientela solidària" (disposa de més recursos) que paga el

marge restant en pagar un preu més elevat pels productes que compren. Així mateix, la clientela que disposa de menys recursos pot comprar aliments i obtenir diversos descomptes per als productes orgànics, locals i el menjar fresc.

1.4. Recomanar la revisió del sistema d'aplicació del Fons d'Ajuda Europeu a les persones més desfavorides (FEAD) per al període 2021-2027, amb l'objectiu que reflecteixi el màxim de punts d'aquest document.

1.5. Ajustar i revisar el model de menjadors socials.

- Impulsar un procés per repensar els serveis de menjadors socials conjuntament amb les persones usuàries.
- Avançar perquè l'objectiu dels serveis no sigui l'alimentació, sinó que serveixin per treballar altres temes mitjançant cursos, formacions, serveis d'acompanyament, etcètera.
- Defugir del concepte de menjador social i promoure que no sigui un espai on anar a rebre menjar i prou, sinó on s'apoderi les persones usuàries.
- Els menjadors han de ser un recurs temporal, on treballar tots els aspectes que dificulten que la persona mengi a casa seva de manera autònoma. Per tant, cal un clar acompanyament en coordinació amb Serveis Socials o entitats.
- Adreçar els menjadors a persones que no tenen un domicili o que no tenen un espai on cuinar o relacionar-se.
- Fer que els menjadors esdevinguin serveis com a espais de relació en els quals també es menja.
- Avançar cap a projectes de caire més comunitari que promoguin una participació activa de les persones. Avançar de la persona usuària-beneficiària a la persona participant-voluntària.
- Proposar models autogestionats en què les persones usuàries hagin de participar (cuinar, parar taula, rentar,

etcètera) i puguin triar el que volen menjar, uns models més similars a les cuines comunitàries, on es pugui continuar garantint una alimentació equilibrada i saludable.

1.6. Crear espais comunitaris multifuncionals per cuinar i conservar aliments de forma compartida entre les famílies d'un mateix territori.

- Crear aquests espais a través dels centres cívics, entitats socials i altres equipaments i impulsar també tallers de cuina, tallers de reaprofitament d'aliments, etcètera. Per exemple:
 - Cuines comunitàries (com el projecte "Més amb menys" de Roquetes).
 - La Nevera Solidària de l'Ateneu L'Harmonia de Sant Andreu.
 - La Xarxa d'Aliments de Gràcia.
 - Horts urbans i socials.

1.7. Prendre un posicionament en contra dels punts de donacions de menjar al carrer.

- Denunciar el buit legal existent en relació amb les donacions informals d'alimentació al carrer. No està prohibida la donació d'aliments al carrer perquè no hi ha contrapartida, es considera una relació entre particulars. No estan regulades, no tenen cap control ni garanties de salut.

Es realitzen amb bona voluntat, però a la llarga no ajuden a les persones, ja que no hi ha un treball i un acompanyament que les ajudi a resoldre les seves problemàtiques, a disposar de recursos i a alimentar-se de forma autònoma.

- Sensibilitzar i treballar amb les entitats i les persones que els impulsen per evitar-les.

2. Fer front al malbaratament avançant en la reorientació de les polítiques d'aprofitament alimentari.

2.1. Sensibilitzar i promoure la lluita contra el malbaratament en cadascuna de les fases del procés productiu dels aliments i fins al consum.

- Augmentar la comunicació de manera alineada de tots els actors implicats en el Projecte Tractor sobre quina és la realitat i quines accions s'estan abordant en aquesta temàtica.

Una millora comunicativa fomentarà que la ciutadania sigui conscient de les accions realitzades, tant per part de l'Ajuntament de Barcelona com de les entitats del tercer sector, per garantir el dret a l'alimentació i evitar els excedents i el malbaratament alimentari.

- Sensibilitzar la població sobre el malbaratament alimentari i les seves conseqüències a escala ambiental, comunitària i de salut.
- Promoure un canvi cultural del conjunt de la ciutadania i del sector alimentari. Cal trencar estereotips i paradigmes culturals que impossibiliten un canvi de model que garanteixi l'alimentació.
- Impulsar estratègies per promoure canvis en les pautes de consum.
- Fomentar la compra responsable, tant de la ciutadania com de les entitats i les administracions.
- Explicar que la mala alimentació és un fenomen global i no només de les persones pobres.

2.2. Elaborar i ampliar iniciatives i bones pràctiques en l'àmbit de l'aprofitament alimentari.

- Potenciar supermercats de qualitat oberts al conjunt de la ciutadania que evitin el malbaratament alimentari.

- Impulsar sistemes similars al model de Menja Futur, on es venen aliments cuinats, o al de Formació i Treball que venen roba de segona mà, en el quals els compradors que vagin derivats per Serveis Socials o una entitat social puguin adquirir el producte segons les seves necessitats, sempre respectant la voluntat dels donants.
- Estudiar el desenvolupament d'iniciatives similars al projecte Wefood, impulsat per DanChurchAid, que ven a baix preu productes imperfectes o a punt de caducar i que reinverteix els seus beneficis en la pròpia entitat.

2.3. Promoure un posicionament en relació al projecte de llei sobre malbaratament alimentari de la Generalitat.

- Col·laborar amb la Plataforma Aprofitem els Aliments per impulsar canvis en el projecte de llei en la direcció que s'estableix en aquest document.
- Fer èmfasi en el model que volem per a la ciutat i que s'exposa en aquest document.
- Fer difusió del posicionament conjunt en contra del malbaratament.
- Promoure polítiques públiques perquè no hi hagi excedents.

2.4. Aprofitar el valor nutritiu de les minves produïdes, després d'haver fet el màxim esforç per minimitzar-les.

- Promoure que tots els comerços de la ciutat de Barcelona tinguin un espai físic on incorporar els productes a punt de caducar, accessible i disponible per a tota la ciutadania.
- Evitar les tones d'aliments que es llencen.

Persones entrevistades

Àgata Miquel i Alexandra González	Cooperativa Roba Amiga – Fundació Formació i Treball
Albert Sales	Tinença de Drets Socials. Ajuntament de Barcelona
Anna Garcia	Creu Roja a Barcelona
Bet Bàrbara	Serveis Socials de Roquetes. Projecte “Més amb menys”.
Carme Fortea i Lourdes Herruz	Departament d’Atenció a Persones Vulnerables. Ajuntament de Barcelona
Davide Malmusi	Departament de Salut. Ajuntament de Barcelona
Elena Carrillo	Grup de recerca de la Universitat Blanquerna
Esther Vidal i l’Elisenda Martínez	Comissionat d’Economia Cooperativa, Social i Solidària. Ajuntament de Barcelona
Lluís Torrens	Direcció d’Estratègia i Innovació. Ajuntament de Barcelona
Mariona Ortiz	Pont Alimentari. Fundació Banc de Recursos i Rezero.
Mercè Darnell	Càritas Diocesana
Mercè Vidal	Nutrició Sense Fronteres
Mireia Barba	Associació Espigoladors
Patrici Hernández	Institut Municipal de Serveis Socials
Pere Pujadó, Carme Costa i Miquel Feltre	Fundació Banc dels Aliments
Toni Quintana	DISA Arxiprestat Trinitat-Roquetes

Entitats, institucions i organitzacions

membres del Grup d'Impuls
i Seguiment del Projecte Tractor
Barcelona Garantia Social

Departament de Participació. Àrea de Drets Socials.
Ajuntament de Barcelona

Institut Municipal de Serveis Socials

ABD, Associació Benestar i Desenvolupament

Associació Cívica La Nau

Associació Espigoladors

Banc Farmacèutic

Càritas Diocesana

Cooperativa Roba Amiga

Creu Roja a Barcelona

Fundació Banc dels Aliments

Fundació Banc de Recursos

Fundació Futur

Fundació Formació i Treball

Fundació IReS

Nutrició Sense Fronteres

Documents de referència

- Carrillo, E.; Cussó-Parcerisas, I; Riera-Romaní, J. “*Development of Healthy Food Reference Budget for an adequate social participation at the mínimum*”. *Public Health Nutrition*. 2006
- Carrillo, E.; Cussó-Parcerisas, I; Riera-Romaní, J. “*Development of Healthy Food Reference Budget for an adequate social participation at the mínimum*”. *Public Health Nutrition*. 2016
- *Fràgils. L'alimentació com a dret de ciutadania*. Informe 05 de Càritas. Desembre 2016.
- *Informe 2015 de l'Enquesta de salut de Catalunya (ESCA)*. Generalitat de Catalunya. Departament de Salut. Agost 2016
- *L'accés de la infància a l'alimentació saludable*. 8è estudi de l'Observatori de Vulnerabilitat de la Creu Roja a Catalunya. Març 2015
- Pomar, Ariadna; Tendero, Guillem. “*Ja volem el pa sencer*”. *Respostes a la pobresa alimentària en clau de Sobirania Alimentària*. Abril 2015. Aliança per la Sobirania Alimentària a Catalunya (ASAC)
- Sales, Albert; Marco, Inés. *La cobertura de les necessitats alimentàries de la població en situació de vulnerabilitat social a la ciutat de Barcelona. Els serveis d'àpats cuinats*. Febrer 2014.

www.bcn.cat/barcelonainclusiva

acordciutada@bcn.cat

   AcordCiutada